

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MICHAL BOBEK
prezentate la 5 februarie 2019¹

Cauza C-646/17

**Procedură penală
împotriva
Gianluca Moro**

[cerere de decizie preliminară formulată de Tribunale di Brindisi (Tribunalul din Brindisi, Italia)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară și polițienească în materie penală – Dreptul la informare în cadrul procedurilor penale – Modificarea detaliilor acușării cu privire la încadrarea juridică a faptei – Imposibilitatea de a opta pentru încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției după începerea procesului”

I. Introducere

1. Domnul Moro (denumit în continuare „inculpatul”) a fost acuzat de săvârșirea infracțiunii de tănuire în legătură cu bijuterii din aur furate. În cadrul ședinței de judecată, inculpatul a recunoscut că în realitate el a furat bijuteriile respective. Ca urmare a mărturisirii sale, acesta a fost informat că era posibil ca faptele de care era acuzat să fie reîncadrate juridic ca furt.

2. Inculpatul a solicitat ulterior încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției, cunoscut în dreptul italian drept „patteggiamento”. Această cerere a fost respinsă deoarece, în temeiul Codice di procedura penale (Codul de procedură penală), o cerere de aplicare a procedurii menționate trebuie, în principiu, să fie prezentată înainte de începerea procesului, cel puțin în cazurile în care se produce o simplă reîncadrare juridică a faptei, spre deosebire de o modificare a faptelor.

3. Tribunale di Brindisi (Tribunalul din Brindisi, Italia) are îndoieli cu privire la faptul că astfel de dispoziții de drept național respectă dreptul Uniunii în ceea ce privește dreptul la apărare al persoanelor acuzate, în special anumite prevederi ale Directivei 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale (Directiva 2012/13)². Dincolo de nevoia de a cunoaște domeniul de aplicare precis al obligațiilor specifice rezultate din dreptul de a fi informat cu promptitudine cu privire la orice modificare a detaliilor acușării, astfel cum stabilește directiva, problema transversală ridicată în prezenta cauză este următoarea: care este domeniul de aplicare al acestei directive în ansamblul său? Care este rolul Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene în interpretarea unor astfel de drepturi procedurale?

¹ Limba originală: engleza.

² Directiva din 22 mai 2012 (JO 2012, L 142, p. 13).

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

4. Potrivit articolului 48 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), „[o]ricărei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare”.

5. În conformitate cu considerentul (3) al Directivei 2012/13, „[p]unerea în aplicare a principiului recunoașterii reciproce a deciziilor în materie penală implică faptul că fiecare stat membru are încredere în sistemele de justiție penală ale celorlalte state membre. Întinderea recunoașterii reciproce depinde, în mare măsură, de o serie de parametri, care includ mecanisme de protecție a drepturilor persoanelor suspectate sau acuzate și standarde minime comune necesare pentru facilitarea aplicării principiului recunoașterii reciproce”.

6. În conformitate cu considerentul (8), „[c]onsolidarea încrederii reciproce necesită norme detaliate privind protecția drepturilor și garanțiilor procedurale care își au originea în Cartă și în CEDO”.

7. Conform considerentului (10), „[n]ormele minime comune ar trebui să aibă ca rezultat sporirea încrederii în sistemele de justiție penală ale tuturor statelor membre, fapt ce ar trebui să conducă la rândul său la o cooperare judiciară mai eficientă într-un climat de încredere reciprocă. Astfel de norme minime comune ar trebui să se instituie în domeniul informării în cadrul procedurilor penale”.

8. Conform considerentului (29), „[î]n cazul în care, în cursul procedurilor penale, detaliile acuzării se modifică într-o măsură care să afecteze în mod substanțial poziția persoanei suspectate sau acuzate, modificările ar trebui să i se comunice persoanei respective atunci când este necesar pentru garantarea caracterului echitabil al procedurilor și la timp pentru a permite exercitarea efectivă a dreptului la apărare”.

9. Conform articolului 1, Directiva 2012/13 „instituie norme privind dreptul la informare al persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la drepturile lor în cadrul procedurilor penale și la acuzarea care le este adusă. Aceasta stabilește, de asemenea, norme privind dreptul la informare al persoanelor vizate de un mandat european de arestare cu privire la drepturile lor”.

10. Conform articolului 2 alineatul (1), Directiva 2012/13 se aplică „din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, până în momentul finalizării procedurilor, prin aceasta înțelegându-se hotărârea definitivă în legătură cu întrebarea dacă persoana suspectată sau acuzată a comis infracțiunea, inclusiv, dacă este cazul, pronunțarea sentinței și soluționarea unei căi de atac”.

11. Articolul 3 din Directiva 2012/13 este intitulat „Dreptul la informare cu privire la drepturi”. Acesta are următorul conținut:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin următoarele drepturi procedurale, astfel cum se aplică în dreptul intern, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor respective:

- (a) dreptul de a fi asistat de un avocat;
- (b) orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea unei astfel de consilieri;
- (c) dreptul de a fi informat cu privire la acuzare, în conformitate cu articolul 6;

- (d) dreptul la interpretare și traducere;
- (e) dreptul de a păstra tăcerea.

(2) Statele membre garantează că informațiile puse la dispoziție în conformitate cu alineatul (1) sunt furnizate oral sau în scris, într-un limbaj simplu și accesibil, ținând seama de orice nevoie specială a persoanelor suspectate vulnerabile sau acuzate vulnerabile.”

12. Articolul 6 din Directiva 2012/13 este intitulat „Dreptul la informare cu privire la acuzare” și prevede:

„(1) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate primesc informații cu privire la fapta penală de a cărei comitere aceasta sunt suspectate sau acuzate. Informațiile respective se furnizează cu promptitudine și cu detaliile necesare pentru a se putea garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

(2) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute sunt informate cu privire la motivele arestării sau reținerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate.

(3) Statele membre se asigură că, cel târziu la prezentarea fondului acuzării în instanță, se oferă informații detaliate cu privire la acuzare, inclusiv natura și încadrarea juridică a infracțiunii, precum și forma de participare a persoanei acuzate.

(4) Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate cu promptitudine cu privire la orice modificare a informațiilor oferite în conformitate cu prezentul articol, acolo unde este necesar pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor.”

B. Dreptul italian

13. Potrivit articolului 444 din Codul de procedură penală (denumit în continuare „CPP”), intitulat „Aplicarea unei pedepse negociate” [denumită „patteggiamento”], inculpatul și Ministerul Public pot solicita instanței aplicarea unei sancțiuni alternative, de o natură și o durată adecvate. Poate fi vorba despre o amendă penală, redusă cu cel mult o treime, sau despre o pedeapsă privativă de libertate, atunci când aceasta, având în vedere circumstanțele și fiind redusă cu cel mult o treime, nu depășește cinci ani, însoțită sau neînsoțită de o amendă penală.

14. Articolul 552 din CPP prevede că rechizitoriul trebuie să conțină anumite elemente, sub sancțiunea nulității. Acesta trebuie să conțină în special „expunerea faptei într-o formă clară și precisă, a circumstanțelor agravante și a celor care pot atrage aplicarea unor măsuri de siguranță, cu indicarea articolelor de lege corespunzătoare”. Rechizitoriul se comunică inculpatului, apărătorului acestuia și părții vătămate cu cel puțin 60 de zile înainte de ședința de judecată.

15. Articolul 555 din CPP, intitulat „Ședința de judecată în urma citării directe”, prevede că inculpatul sau Ministerul Public pot formula cererea prevăzută la articolul 444 din același cod înainte de începerea procesului.

16. Articolul 516 din CPP („Modificarea învinuirii”) prevede că, „în cazul în care în cursul cercetării judecătorești rezultă că fapta nu corespunde descrierii din rechizitoriu, iar aceasta nu este de competența unei instanțe superioare, Ministerul Public modifică învinuirea și formulează acuzarea corespunzătoare [...]”.

17. Conform deciziei de trimitere, Corte costituzionale (Curtea Constituțională, Italia) a declarat neconstituțional articolul 516 din CPP în măsura în care nu prevede posibilitatea inculpatului de a solicita instanței de judecată aplicarea procedurii de recunoaștere a vinovăției în cursul dezbaterilor în cazul în care au intervenit în esență modificări factuale ale acuzațiilor formulate împotriva sa. Declarația făcută de Corte costituzionale (Curtea Constituțională) nu se referă, prin urmare, la situația în care a fost schimbată încadrarea juridică a unei fapte³.

18. Potrivit articolului 521 din CPP, instanța poate da faptei o altă încadrare juridică decât cea enunțată în rechizitoriu. În cazul în care, în schimb, situația de fapt este diferită față de cea descrisă sau în cazul deschiderii unei noi proceduri penale, instanța dispune prin ordonanță trimiterea dosarului la Ministerul Public.

III. Situația de fapt, procedura națională și întrebările preliminare

19. Prin rechizitoriul din 1 aprilie 2016, inculpatul a fost trimis în judecată. El a fost acuzat de tănuire. S-a susținut că ar fi primit bijuterii din aur de la persoane necunoscute. Bijuteriile fuseseră furate de la domnul Legrottaglie („partea civilă în procedura principală”). Inculpatul a fost acuzat că, în scopul obținerii unui câștig, a transmis bijuteriile unei societăți care se ocupa cu vânzarea-cumpărarea de aur.

20. În ședința de judecată din 13 octombrie 2017, inculpatul a recunoscut că el a săvârșit furtul. Prin urmare, a fost informat cu privire la posibilitatea schimbării încadrării faptelor pentru care a fost trimis în judecată din „tănuire” în „furt calificat”, dat fiind că a cauzat un prejudiciu patrimonial grav.

21. Față de această posibilitate, inculpatul a solicitat încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției potrivit articolului 444 din CPP, conform procedurii denumite „patteggiamento”. Procedura respectivă permite negocierea anumitor avantaje pentru inculpat, inclusiv o reducere a pedepsei cu până la o treime, scutirea de plata cheltuielilor de judecată și considerarea ca executată a pedepsei în cazul în care, într-o anumită perioadă, inculpatul nu săvârșește o infracțiune de același tip.

22. Cererea privind încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției trebuie, în principiu, formulată înainte de începerea procesului. Aceasta este admisibilă după acest moment numai dacă s-au modificat elementele acuzării ca urmare a reținerii unor fapte noi sau diferite în sarcina inculpatului. *Per a contrario*, cererea nu este admisibilă în etapa respectivă a procedurii dacă aceleași fapte fac obiectul unei „simple” schimbări a încadrării juridice.

23. Având în vedere că modificarea acuzației aduse inculpatului a avut ca obiect un aspect de ordin juridic (iar nu factual)⁴, instanța de trimitere consideră că cererea inculpatului de încheiere a unui acord de recunoaștere trebuie respinsă deoarece a fost formulată cu nerespectarea termenului legal. Instanța de trimitere adaugă că Ministerul Public nu a înțeles să procedeze la o modificare oficială a învinuirii potrivit articolului 516 din CPP, lăsând în sarcina instanței eventuala schimbare a încadrării juridice a faptei.

3 Prin urmare, înțelegem că declararea neconstituționalității articolului 516 din CPP și schimbările ulterioare în aplicarea acestei dispoziții nu par a fi aplicabile situației de fapt din prezenta cauză.

4 Din motive de exhaustivitate, trebuie să admitem că nu ne este clar modul în care, având în vedere caracterul lor diferit, elementele laturii obiective a infracțiunii de „furt” (în special *actus reus*) au putut fi pe deplin stabilite pe baza unor elemente ale laturii obiective ale infracțiunii de „tănuire”, fără a fi necesară determinarea altor fapte. Cu toate acestea, instanța de trimitere afirmă în mod explicit că acest lucru este posibil în temeiul dreptului național sau în contextul factual special din speță. Astfel, vom pleca de la premisa că s-a produs o „simplă” schimbare a încadrării juridice, fără a fi schimbate însă faptele reținute în rechizitoriu.

24. În aceste condiții, Tribunale di Brindisi (Tribunalul din Brindisi) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 2 alineatul (1), articolul 3 alineatul (1) litera (c) și articolul 6 alineatele (1), (2) și (3) din Directiva 2012/13/UE, precum și articolul 48 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie interpretate în sensul că se opun unor dispoziții de procedură penală ale unui stat membru în temeiul cărora dreptul la apărare subsecvent modificării învinuirii este garantat în condiții diferite, din punct de vedere calitativ și cantitativ, după cum modificarea privește aspectele de fapt ale acușării sau încadrarea juridică a acesteia, inculpatul nefiind, mai precis, autorizat decât în primul caz să solicite procedura alternativă întemeiată pe un sistem de recompensă, și anume procedura de recunoaștere a vinovăției (așa-numitul «patteggiamento»)?”

25. Au formulat observații scrise partea civilă, guvernele italian, maghiar, neerlandez și polonez, precum și Comisia. Guvernul italian și Comisia au prezentat observații orale în cadrul ședinței din 14 noiembrie 2018.

IV. Aprecieri

26. Prezentele concluzii sunt compuse din trei părți. În primul rând, vom aborda problema dacă Directiva 2012/13 este aplicabilă situației în cauză în pofida lipsei aparente a oricărui aspect transfrontalier (secțiunea A). Apoi vom trece la analiza pe fond. Instanța de trimitere solicită Curții să efectueze analiza în raport cu Directiva 2012/13 și cu articolul 48 din cartă. Nu este clar dacă instanța sugerează că analiza trebuie efectuată separat sau dacă prevederile Directivei 2012/13 ar trebui interpretate în lumina articolului 48 din cartă. Pentru motive de claritate, preferăm să abordăm separat impactul ambelor instrumente juridice în prezenta cauză. Prin urmare, în al doilea rând, ne vom îndrepta atenția asupra dispozițiilor Directivei 2012/13, în special asupra articolului 6 alineatul (4) din aceasta, pe care îl considerăm a fi prevederea relevantă pentru întrebarea adresată. Vom sugera că prevederea respectivă nu exclude normele de drept național în litigiu (secțiunea B). În al treilea și ultimul rând, vom concluziona că articolul 48 alineatul (2) din cartă nu influențează acest rezultat (secțiunea C).

A. Cu privire la aplicabilitatea Directivei 2012/13 (și la competența Curții în prezentul litigiu)

27. Guvernele italian și polonez invocă două excepții cu privire la competența Curții în prezentul litigiu.

28. Pe de o parte, guvernul polonez susține că întrebarea adresată nu privește aspectul dacă inculpatul a fost informat cu promptitudine cu privire la modificarea învinuirii. Chestiunea esențială în procedura principală privește mai degrabă imposibilitatea de a opta pentru încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției în orice etapă procesuală. Cu toate acestea, întrucât dreptul Uniunii nu prevede nicio condiție referitoare la aplicarea unei astfel de proceduri, acest aspect nu intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii și, prin urmare, Curtea nu este competentă să se pronunțe.

29. Desigur, suntem de acord cu guvernul polonez în sensul că Directiva 2012/13 nu cuprinde o dispoziție intitulată „condiții pentru a beneficia de procedura de recunoaștere a vinovăției”. Cu toate acestea, nu există îndoieli că din formularea clară a articolului 1 și a articolului 2 alineatul (1) rezultă că Directiva 2012/13 este aplicabilă *ratione materiae*, la modul general, situației de față. Ceea ce se contestă este dacă această directivă creează vreun fel de obligații *specifice* pentru statele membre în temeiul articolului 6 și al dreptului la informare cu privire la învinuire, inclusiv modificările aduse învinuirii, în contextul specific al procedurii principale. Această discuție privește însă fondul cauzei, pe care îl vom examina în secțiunea B.

30. Pe de altă parte, guvernul italian contestă competența Curții, deoarece consideră că nu există niciun element transfrontalier în situația din procedura principală. Toate faptele relevante par să aibă legătură doar cu Italia. Din acest motiv, guvernul italian susține că Curtea nu are nicio competență în acest sens, deoarece domeniul de aplicare al Directivei 2012/13 (și, în consecință, competența de interpretare conexă a Curții) este limitat la chestiunile cu o dimensiune transfrontalieră.

31. Acest argument se întemeiază pe articolul 82 alineatul (2) TFUE, care reprezintă temeiul juridic al Directivei 2012/13. Prevederea respectivă statuează că, „în măsura în care este necesar pentru a facilita recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare, precum și cooperarea polițienească și judiciară în materie penală *cu dimensiune transfrontalieră*, Parlamentul European și Consiliul, hotărând prin directive [...], pot stabili norme minime [...]”. Aceasta precizează în plus că aceste directive „se referă la: (a) admisibilitatea reciprocă a probelor între statele membre; (b) drepturile persoanelor în procedura penală; (c) drepturile victimelor criminalității; (d) alte elemente speciale ale procedurii penale pe care Consiliul le-a identificat în prealabil printr-o decizie; [...]”⁵.

32. Guvernul italian explică faptul că utilizarea termenului „transfrontalier” la articolul 82 alineatul (2) TFUE implică faptul că domeniul de aplicare al dreptului derivat bazat pe această dispoziție ar trebui să se limiteze la situațiile cu o dimensiune transfrontalieră.

33. Nu suntem convingși de această argumentație.

34. Până în prezent, Curtea a interpretat Directiva 2012/13 în trei hotărâri⁶. În special în Hotărârea Kolev⁷, pare să nu fi existat niciun element transfrontalier. În cauza respectivă, agenți ai vămii din Bulgaria au fost urmăriți penal în Bulgaria pentru participarea la un grup infracțional organizat, întrucât cereau mită șoferilor de autovehicule care treceau frontiera din Turcia. Cu excepția cazului în care se sugerează că luarea de mită la frontiera (externă) a Uniunii constituie un element transfrontalier, se pare că respectivul litigiu era lipsit de orice dimensiune transfrontalieră.

35. Acestea fiind spuse, trebuie să admitem că problema dacă aplicarea Directivei 2012/13 ar trebui să depindă de existența dimensiunii transfrontaliere nu a fost încă abordată în mod direct de Curte.

36. *Prima facie* și interpretat în mod izolat, articolul 82 alineatul (2) TFUE ar putea sugera că un act adoptat în temeiul acestei dispoziții ar trebui să se aplice doar în situațiile care au o „dimensiune transfrontalieră”. Această interpretare ar fi valabilă dacă termenul „transfrontalier” din prima parte a primei teze a acestei dispoziții ar fi considerat aplicabil întregului articol 82 alineatul (2) TFUE (respectiv în raport cu aspectul cooperării judiciare și cu aspectul armonizării, prezent în partea a doua a tezei respective).

37. Cu toate acestea, o analiză suplimentară a modului de redactare a Directivei 2012/13 și mai ales a obiectivului și a contextului său conduce la o concluzie diferită.

38. În primul rând, având în vedere *modul de redactare*, domeniul de aplicare al Directivei 2012/13 este unul general. El nu se limitează la sau nu este limitat de nicio situație transfrontalieră⁸. Articolul 1 din aceasta (care definește obiectul Directivei 2012/13) se compune din două teze. Prima are un caracter general. A doua adaugă că această directivă se aplică și persoanelor care fac obiectul

5 Sublinierea noastră.

6 Hotărârea din 15 octombrie 2015, Covaci (C-216/14, EU:C:2015:686), Hotărârea din 22 martie 2017, Tranca și alții (C-124/16, C-188/16 și C-213/16, EU:C:2017:228), și Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și alții (C-612/15, EU:C:2018:392).

7 Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și alții (C-612/15, EU:C:2018:392).

8 Singura referire la o dimensiune transfrontalieră în Directiva 2012/13 se află în considerentul (9), care, cu toate acestea, nu reprezintă decât o reformulare a articolul 82 alineatul (2) TFUE.

unui mandat european de arestare (denumit în continuare „MEA”) ⁹. Prin furnizarea de clarificări suplimentare, a doua teză doar subliniază domeniul de aplicare (în mod necesar general) al primei teze a articolului 1. Articolul 2 alineatul (1), care definește domeniul de aplicare al directivei, este la fel de general: nu prevede nicio limitare sub forma cerinței unei dimensiuni transfrontaliere ¹⁰.

39. În al doilea rând, în ceea ce privește *obiectivul (obiectivele)*, din considerentele (3), (8), (10) și (20) rezultă că Directiva 2012/13 stabilește *norme minime comune* ce urmează a fi aplicate în domeniul informării cu privire la drepturi și la natura acuzații, care vor fi aduse la cunoștința persoanelor suspectate sau acuzate de a fi comis o infracțiune. Prin aceasta se urmărește consolidarea încrederii reciproce a statelor membre ¹¹. În acest mod, *climatul de încredere reciprocă* în sistemele de justiție penală ale statelor membre este construit prin armonizarea standardelor aplicabile anumitor aspecte ale procedurii penale.

40. Această armonizare contribuie, la rândul său, la o mai bună funcționare a altor instrumente ale dreptului Uniunii care urmăresc obiectivul unei cooperări judiciare „concrete”: atunci când apare necesitatea cooperării în materie penală, de exemplu, în Decizia-cadru privind MEA, statul membru de executare poate avea încredere că procedura din statul membru solicitant îndeplinește sau va îndeplini anumite standarde ¹².

41. Astfel, *independent* de existența *oricărei situații specifice de cooperare transfrontalieră* între autoritățile a două state membre, obiectivul urmărit prin această armonizare este de a crea un teren de acțiune comun în care anumite standarde procedurale minime sunt garantate. În acest mod, *atunci când* apare nevoia unei cooperări transfrontaliere concrete, autoritățile respective vor putea să aibă încredere reciprocă în sistemele de justiție penală în ceea ce privește existența acestor garanții procedurale, astfel încât cooperarea judiciară să poată fi mai eficientă ¹³.

42. Aceste considerații arată că scopul de a stabili astfel de standarde *generale și prealabile* este diferit și, în realitate, în mare măsură independent de existența unei dimensiuni transfrontaliere *ulterioare și specifice* fiecărui caz în parte. Metaforic vorbind, seamănă cu construcția de poduri: impulsul inițial de a construi o astfel de structură ar putea fi într-adevăr interesul specific al unui anumit grup de comercianți de a călători între două orașe situate pe maluri diferite ale unui râu. Cu toate acestea, odată deschis uzului public, podul are rolul de a sprijini toate tipurile de trafic care traversează râul, indiferent de cine se deplasează pe acesta și indiferent unde merge.

43. În al treilea rând, în ceea ce privește *contextul* legislativ mai larg al Directivei 2012/13, trebuie să subliniem că o chestiune similară, respectiv dacă aplicabilitatea Directivei 2012/13 depinde de existența unei dimensiuni transfrontaliere, s-ar ridica de asemenea în ceea ce privește alte directive care au fost adoptate în cadrul așa-numitului Program de la Stockholm ¹⁴ și care au aceeași bază legală

9 În conformitate cu Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO 2002, L 190, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3).

10 A se vedea de exemplu, în schimb, modul de redactare a Directivei 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității (JO 2006, L 261, p. 15, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 31) (adoptată în baza articolului 308 TCE), care se referă la dimensiunea transfrontalieră a capitolului I, „Accesul la despăgubire în situațiile transfrontaliere”. Pe această bază, Curtea a concluzionat că directiva menționată *nu* era aplicabilă în situațiile interne. A se vedea Ordonanța Curții din 30 ianuarie 2014, C (C-122/13, EU:C:2014:59), care face referire la Hotărârea din 28 iunie 2007, Dell’Orto (C-467/05, EU:C:2007:395, punctele 57 și 59).

11 A se vedea de asemenea Hotărârea din 5 iunie 2018, Kolev și alții (C-612/15, EU:C:2018:392, punctele 88 și 89), și Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, punctul 46).

12 A se vedea și Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale COM(2010) 392 final, punctul 4 *in fine* și punctul 16. Intenția unei aplicabilități generale a directivei figurează de asemenea în documentul conținând evaluarea impactului care însoțește propunerea menționată anterior, SEC(2010) 907, p. 10.

13 Cooperarea fiind una dintre principalele caracteristici ale ordinii juridice a Uniunii, astfel cum a reținut Curtea, în alt context, în Avizul 2/13 din 18 decembrie 2014 (Aderarea Uniunii Europene la CEDO) (EU:C:2014:2454, punctele 191 și 192).

14 Rezoluția Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind o foaie de parcurs pentru consolidarea drepturilor procedurale ale persoanelor suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (JO 2009, C 295, p. 1) și „Programul de la Stockholm – o Europă deschisă și sigură în serviciul cetățenilor și pentru protecția acestora”, punctul 2.4 (JO 2010, C 115, p.1).

ca Directiva 2012/13¹⁵. Modul de redactare a directivelor menționate este, în general, similar cu textul Directivei 2012/13 și nici nu confirmă, nici nu exclude aplicabilitatea acestor instrumente la situațiile interne. În mod similar, Curtea a interpretat o parte a acestor instrumente în domenii care se refereau la situații pur interne¹⁶.

44. Având în vedere aceste considerații, rezultatul este destul de clar în ceea ce ne privește: aplicabilitatea Directivei 2012/13 nu impune existența unei dimensiuni transfrontaliere în fiecare cauză dedusă judecării instanței naționale.

45. Cu toate acestea, există un argument suplimentar (și destul de important) care explică de ce aplicabilitatea unei astfel de directive nu poate fi condiționată de existența unei dimensiuni transfrontaliere în cazuri individuale, și anume consecința (i)logică ce ar rezulta din aceasta.

46. Astfel cum rezultă din observațiile scrise și astfel cum a fost examinat mai în detaliu în dezbaterile din cadrul ședinței, există două moduri în care un potențial element transfrontalier, care ar fi necesar pentru aplicabilitatea Directivei 2012/13, poate fi definit.

47. În primul rând, s-ar putea sugera că aplicabilitatea Directivei 2012/13 se limitează la procedurile penale care privesc infracțiuni guvernate de instrumentele de drept al Uniunii adoptate pe baza listei prevăzute la articolul 83 alineatul (1) TFUE sau extinse ulterior în temeiul articolului 83 alineatul (2) din TFUE, prin instrumente individuale. În acest caz, logica ar fi că, într-un fel, legiuitorul Uniunii a statuat cu tărie că acestea sunt infracțiunile care vor avea o dimensiune transfrontalieră, deoarece caracteristica respectivă este de asemenea prevăzută la articolul 83 alineatul (1) TFUE.

48. Cu toate acestea, un astfel de argument nu poate fi dedus din lectura combinată a articolului 82 alineatul (2) și a articolului 83 TFUE. În timp ce primul constituie temeiul juridic pentru armonizarea aspectelor *procedurale* de drept penal în contextul și în scopul recunoașterii reciproce și al cooperării judiciare, cel din urmă constituie temeiul juridic pentru armonizarea elementelor *materiale* ale dreptului penal și ale infracțiunilor. Aceste două dispoziții au astfel propriul lor domeniu de aplicare. Ele pur și simplu vizează chestiuni diferite.

49. În al doilea rând, s-ar putea sugera că aplicabilitatea Directivei 2012/13 ar trebui să se limiteze la procedurile penale care privesc infracțiuni care, deși sunt definite la nivel național, conțin anumite elemente transfrontaliere.

50. De aici rezultă o altă întrebare, legată de modul în care ar fi definit un astfel de element transfrontalier al unei infracțiuni. Ce anume ar reprezenta un „euro-furt” sau un „euro-omor”? Ar fi suficient ca elementele laturii obiective să aibă o dimensiune transfrontalieră? Astfel, fie victima, fie autorul (sau chiar orice alte părți implicate) trebuie să aibă reședința obișnuită în alt stat membru? Ar

15 Directiva 2010/64/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 octombrie 2010 privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale (JO 2010, L 280, p. 1), Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate (JO 2013, L 294, p. 1), Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 65, p. 1), Directiva (UE) 2016/1919 a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2016 privind asistența juridică gratuită pentru persoanele suspectate și persoanele acuzate în cadrul procedurilor penale și pentru persoanele căutate în cadrul procedurilor privind mandatul european de arestare (JO 2016, L 297, p. 1), Directiva (UE) 2016/800 a Parlamentului European și a Consiliului din 11 mai 2016 privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (JO 2016, L 132, p. 1) și Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind combaterea abuzului sexual asupra copiilor, a exploatării sexuale a copiilor și a pornografiei infantile și de înlocuire a Deciziei-cadru 2004/68/JAI a Consiliului (JO 2011, L 335, p. 1).

16 A se vedea Hotărârea din 27 octombrie 2016, Milev (C-439/16 PPU, EU:C:2016:818), precum și Hotărârea din 19 septembrie 2018, Milev (C-310/18 PPU, EU:C:2018:732), în care este interpretată Directiva 2016/343, citată la nota de subsol 15 de mai sus.

avea importanță de unde provine arma cu care a fost săvârșit omorul? Inspirându-ne din logica jurisprudenței privind libera circulație, ar exista o infracțiune transfrontalieră în cazul în care atât victima, cât și agresorul au reședința într-un stat membru, dar arma cu care a fost săvârșit omorul a fost produsă în alt stat membru?

51. Presupunând că este posibil să se ajungă la un acord cu privire la criteriul definitiv corect în acest sens (care trebuie să fie diferit în funcție de fiecare infracțiune în parte, luând în considerare specificul elementelor sale constitutive), aceasta ar însemna că statul membru ar putea stabili două seturi de norme procedurale aplicabile alternativ în funcție de caracterul infracțiunii în discuție, respectiv „național” sau „transfrontalier”? Ce s-ar întâmpla în cazul în care elementul transfrontalier ar fi identificat numai într-o etapă ulterioară a procedurii penale în cadrul căreia numai dispozițiile de drept penal „național” au fost luate în considerare? Ar trebui repetată întreaga procedură în conformitate cu „celălalt” set de norme de procedură?

52. Astfel, este destul de logic să existe un singur set de norme de drept penal care trebuie, având în vedere contextul și scopul urmărit de legiuitorul Uniunii prin adoptarea părții respective din Programul de la Stockholm¹⁷, să fie aplicabile oricărei proceduri penale naționale, independent de existența unui element transfrontalier în cazul respectiv. Cu toate acestea, devine cât se poate de clar că lucrurile nu pot sta astfel și din cauza consecințelor (într-adevăr) destul de discutabile ale propunerii respective, potrivit căreia procedura penală ar fi suspendată sau ar fi sustrasă de la aplicarea cerințelor dreptului Uniunii în funcție de apariția dificil de prevăzut a unui element transfrontalier în orice moment în cursul procedurii (sau chiar după aceasta).

53. În final, motivul pentru care un obiectiv transfrontalier global menționat în dreptul primar nu trebuie utilizat pentru a limita aplicabilitatea instrumentelor de drept derivat adoptate în baza temeiului juridic respectiv, cu condiția ca aceste instrumente de drept derivat să nu conțină prevederi contrare, poate fi dedus și din alte prevederi ale tratatului. Un alt exemplu ar putea fi oferit de măsurile de armonizare adoptate în temeiul articolului 114 TFUE. Măsurile respective trebuie să îndeplinească obiectivul stabilit la articolul 26 TFUE. Alineatul (2) al acestui articol prevede că obiectivul său este instituirea unei piețe interne „fără frontiere interne, în care libera circulație a mărfurilor, a persoanelor, a serviciilor și a capitalurilor este asigurată [...]”. Totuși, este destul de clar că temeiul de drept primar respectiv pur și simplu nu înseamnă că legislația adoptată în temeiul articolului 114 TFUE s-ar aplica exclusiv situațiilor transfrontaliere. Instrumentele legislative de armonizare adoptate pe acest temei (sau pe cele care l-au precedat) includ, de exemplu, Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii¹⁸, Directiva 2009/48/CE privind siguranța jucăriilor¹⁹ sau Directiva 2011/7/UE din 16 februarie 2011 privind combaterea întârzierii în efectuarea plăților în tranzacțiile comerciale²⁰. Cu toate acestea, instrumentele respective se aplică în mod incontestabil situațiilor juridice cu un caracter pur intern și nu s-a sugerat în mod serios că ar trebui procedat în alt mod²¹, de exemplu că ar trebui să existe o protecție împotriva clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii doar atunci când există, în speță, un element transfrontalier (sau privind libera circulație).

54. În concluzie, contrar afirmațiilor guvernului italian, aplicabilitatea Directivei 2012/13 nu se limitează la cazurile care au o dimensiune „transfrontalieră”.

17 A se vedea punctul 43 de mai sus.

18 Directiva Consiliului din 5 aprilie 1993 (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

19 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009 (JO 2009, L 170, p. 1).

20 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 16 februarie 2011 (JO 2011, L 48, p. 1).

21 În ceea ce privește Directiva 2011/7, a se vedea de exemplu Hotărârea din 1 iunie 2017, Zarski (C-330/16, EU:C:2017:418), sau Hotărârea din 15 decembrie 2016, Nemeč (C-256/15, EU:C:2016:954). În ceea ce privește Directiva 93/13, a se vedea de exemplu Hotărârea din 15 ianuarie 2015, Šiba (C-537/13, EU:C:2015:14). Sau a se vedea Ordonanța din 3 aprilie 2014, Pohotovosť (C-153/13, EU:C:2014:1854).

B. Dispozițiile relevante ale Directivei 2012/13

55. În decizia de trimitere și în întrebarea preliminară formulată, instanța de trimitere menționează în mod expres articolul 2 alineatul (1), articolul 3 alineatul (1) litera (c), articolul 6 alineatele (1), (2) și (3) din Directiva 2012/13 ca fiind relevante pentru a evalua compatibilitatea dispozițiilor naționale cu dreptul Uniunii.

56. În observațiile părții civile din procedura principală, în cele ale guvernelor menționate la punctul 25 de mai sus, precum și în cele ale Comisiei s-a arătat în esență că situația din procedura principală nu poate fi guvernată cu adevărat nici de prevederile respective, nici de vreo altă dispoziție din Directiva 2012/13.

57. Potrivit punctului de vedere al guvernului neerlandez și celui exprimat în subsidiar de guvernul polonez, problema în discuție nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 2012/13. Prin urmare, dreptul Uniunii nu se opune legislației în cauză.

58. Guvernul maghiar afirmă că dreptul Uniunii nu armonizează condițiile în care se poate solicita încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției. Chestiunea respectivă trebuie deosebită de cea referitoare la aspectul dacă inculpatul a primit informațiile necesare în legătură cu schimbarea încadrării faptelor de care este învinuit, conform articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13. Totuși, această prevedere nu împiedică o diferență a efectelor juridice, precum cea în discuție.

59. De asemenea, Comisia arată că articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 nu oferă niciun fel de indicații cu privire la modul în care informațiile privind o modificare a învinuirii ar trebui să fie furnizate persoanelor acuzate. Aceasta nu reglementează consecințele juridice care decurg din furnizarea de informații privind modificarea încadrării juridice a învinuirii.

60. Suntem de acord. Deși obligațiile definite în Directiva 2012/13 trebuie să fie luate în considerare în cadrul oricăror proceduri penale, niciuna dintre dispozițiile citate de instanța de trimitere nu pare să fie direct relevantă pentru situația în discuție în procedura principală. Niciuna dintre acestea nu impune o obligație în sarcina statelor membre care ar exclude seria de evenimente desfășurate la nivel național.

61. Este adevărat că articolul 6 alineatul (4) coroborat cu articolul 6 alineatul (1) și în lumina considerentului (29) din Directiva 2012/13 se referă la obligația statului membru de a furniza cu promptitudine persoanelor suspectate sau acuzate informații cu privire la orice modificare a învinuirii pentru a garanta caracterul echitabil al procedurilor și exercitarea efectivă a dreptului la apărare. Este de asemenea adevărat că situația în discuție în prezenta cauză privește o modificare a învinuirii care s-a produs atunci când inculpatul a fost informat că faptele de a căror săvârșire a fost învinuit ar putea fi reîncadrate din punct de vedere juridic ca urmare a mărturisirii sale.

62. Cu toate acestea, din decizia de trimitere reiese că nu s-a susținut că aceste informații nu au fost furnizate sau nu au fost puse la dispoziție cu promptitudine. Ceea ce se contestă este imposibilitatea de a solicita încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției în orice etapă a procedurii. Astfel, se sugerează de fapt că există o relație între *capacitatea, într-o anumită etapă a procedurii, de a solicita încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției și dreptul (deplin) la apărare*. Sau, mai degrabă, se pare că există o includere exhaustivă a tuturor consecințelor potențiale care ar putea interveni ulterior în cursul procedurii penale în urma modificării învinuirii și subsumarea efectivă a acestora noțiunii de dreptul la apărare.

63. Considerăm că nici articolul 6 alineatul (4), nici alte părți ale articolului 6 din Directiva 2012/13 nu ar trebui abordate în acest mod. Dacă lucrurile ar sta astfel, atunci absolut tot ce se întâmplă în cursul unei proceduri penale *ulterior* unei modificări a învinuirii ar intra în domeniul de aplicare al articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 și ar fi astfel potențial exclus, ceea ce este evident incorect. Astfel,

deși este cert că există o anumită suprapunere a „cuvintelor-cheie” („modificarea învinuirii”, „caracterul echitabil al procedurilor”) între articolul 6 alineatul (4) și situația dedusă judecății instanței naționale, concluzia este în continuare că situația din procedura principală nu este una căreia să i se aplice directiva respectivă.

64. Aceasta ridică în mod normal o altă chestiune: ce ar trebui să reglementeze articolul 6 alineatul (4)? Cu alte cuvinte: ce ar trebui să se înțeleagă prin noțiunile „informații” și „caracterul echitabil al procedurilor” prevăzute de acesta?

65. În primul rând, noțiunea de *informații* care figurează în această prevedere face referire la comunicarea unei modificări a învinuirii astfel încât persoana suspectată sau acuzată să poată reacționa în consecință pentru a-și apăra poziția. Informațiile trebuie prezentate într-un mod care să permită persoanei în cauză să răspundă eficace la orice schimbare a învinuirii sau a încadrării juridice.

66. Nu credem că articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 ar trebui interpretat ca reprezentând o obligație a instanțelor statelor membre de a asigura persoanelor interesate informațiile referitoare la orice consecință pe care o schimbare a învinuirii o poate declanșa la nivelul *întregii* proceduri penale²² și cu atât mai puțin să le dea acestora posibilitatea de a preveni producerea unei astfel de consecințe. Dreptul la informare nu poate fi înțeles ca un substitut al asistenței juridice și nici ca o cale de contestare a fiecărui element al procedurii penale ulterior comunicării informațiilor, ca și cum fiecare element care apare într-o anumită procedură penală ar fi susceptibil să implice o anumită formă de informare.

67. Domeniul de aplicare corect al articolului 6 alineatul (4) ar trebui analizat luând în considerare economia generală a Directivei 2012/13. Directiva 2012/13 începe prin a-și defini obiectul și domeniul de aplicare. Articolul 1 și articolul 2 stabilesc că directiva privește „dreptul la informare al persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la drepturile lor în cadrul procedurilor penale și la acuzarea care le este adusă” și, respectiv, că aceasta „se aplică din momentul în care o persoană este informată de către autoritățile competente ale unui stat membru cu privire la faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, până în momentul finalizării procedurilor”. În continuare, articolul 3 din Directiva 2012/13 impune statelor membre obligația de a furniza informații persoanelor interesate cel puțin cu privire la drepturile enumerate în această directivă. Din lista respectivă, dreptul la informare cu privire la acuzare (și numai acesta) este detaliat la articolul 6. Articolul 4 privește obligația de a furniza informații persoanei arestate sau reținute cu privire la patru categorii de drepturi. Din această listă suplimentară, doar dreptul de acces la materialele cauzei (și numai acesta) este detaliat mai departe în articolul 7 din Directiva 2012/13.

68. Astfel, este clar că obligația de *informare* prevăzută la articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 pur și simplu nu a fost destinată să acopere toate aspectele posibile ale procedurii penale. Noțiunea respectivă, utilizată în acest context, ar trebui interpretată în sensul că se referă (doar) la învinuire (și la modificarea acesteia), cu alte cuvinte la detaliile cu privire la faptele pe care inculpatul „este acuzat că le-a comis și pe care se bazează învinuirea și încadrarea juridică”²³. Informația respectivă trebuie furnizată într-un mod care asigură că inculpatul poate să o înțeleagă, să răspundă și să o conteste dacă dorește.

²² Înlocuind într-un fel rolul reprezentantului legal la care trebuie să se garanteze accesul în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2012/13.

²³ Hotărârea Curții EDO din 25 martie 1999, Pélissier și Sassi împotriva Franței (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, punctul 51).

69. În al doilea rând, noțiunea de *caracter echitabil al procedurilor* este, la rândul său, într-adevăr una largă. Astfel cum a explicat Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea EDO”), aceasta se referă la examinarea procedurii penale în ansamblul său, având în vedere caracteristicile și circumstanțele specifice ale cauzei²⁴. Rezultă că nu orice incident care intervine pe parcursul procedurii penale determină o încălcare a caracterului echitabil al procedurilor, dar anumite evenimente ar putea determina o astfel de încălcare, în funcție de importanța lor în cadrul procedurii respective²⁵.

70. Cu toate acestea, în cazul de față și având în vedere întrebarea adresată de instanța de trimitere, examinarea respectării caracterului echitabil al procedurii este în mod necesar legată de drepturile reglementate în mod explicit de Directiva 2012/13. Cu alte cuvinte, caracterul echitabil al procedurii ar trebui examinat în raport cu aceste drepturi, iar nu în general, separat de drepturile garantate prin directivă. Trebuie să existe o corespondență normativă între domeniul de aplicare material al Directivei 2012/13 și noțiunea de caracter echitabil al procedurilor. Dacă s-ar permite altă soluție, atunci orice alt aspect al procedurii penale naționale ar putea fi brusc contestat sub aspectul caracterului echitabil al procedurilor și/sau al respectării dreptului la apărare.

71. Cu alte cuvinte, obligațiile specifice definite în Directiva 2012/13 constituie o *expresie specifică* a modului în care caracterul echitabil al procedurilor trebuie garantat în ceea ce privește furnizarea de informații persoanelor acuzate sau suspectate. Există cu siguranță și alte aspecte ale procedurii penale relevante pentru garantarea echității, cum ar fi dreptul de a fi asistat de un avocat, asistența judiciară, dreptul la interpretare și la traducere, garanțiile procedurale pentru copii sau prezumția de nevinovăție. Toate aceste aspecte pot fi reglementate de directive specifice²⁶. Totuși, alte aspecte, nereglementate de directivele respective sau de Directiva 2012/13, cum ar fi condițiile de aplicabilitate a recunoașterii vinovăției, rămân în mod clar reglementate de dreptul penal național.

72. Faptul că această chestiune, precum și altele pot fi într-adevăr relevante pentru caracterul echitabil *general* al procedurilor nu poate fi folosit pentru interpretarea articolului 6 alineatul (4) din directivă sau a celorlalte dispoziții ale acesteia într-un mod atât de extins încât să permită revizuirea oricăror aspecte ale procedurii penale, indiferent de cât de îndepărtate ar fi acestea de obligația specifică prevăzută în Directiva 2012/13. Utilizată în acest mod, Directiva 2012/13 nu ar mai reprezenta un instrument de armonizare minimă a unor elemente specifice ale dreptului la apărare pe care le prevede în mod expres, ci ar deveni instrumentul care ar deschide calea pentru revizuirea oricărui element al procedurii penale naționale. În opinia noastră, este puțin probabil ca aceasta să fi fost intenția legiuitorului Uniunii. Cu siguranță nu aceasta ar trebui să fie politica adoptată de Curte atunci când interpretează Directiva 2012/13 și alte directive rezultate din Programul de la Stockholm.

73. Având în vedere cele de mai sus, concluzia noastră intermediară este că Directiva 2012/13/UE trebuie interpretată în sensul că nu se opune unor dispoziții de procedură precum cele în discuție în procedura principală, care permit persoanei acuzate să solicite încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției după începerea procesului numai în cazul în care intervine o modificare a învinuirii care privește aspecte factuale, iar nu și atunci când modificarea este de natură juridică.

24 A se vedea în acest sens Hotărârea Curții EDO din 24 noiembrie 1993, Imbrioscia împotriva Elveției (CE:ECHR:1993:1124JUD001397288, punctul 38 *in fine*), Hotărârea Curții EDO din 24 septembrie 2009 Pishchalnikov împotriva Rusiei (CE:ECHR:2009:0924JUD000702504, punctul 64), Hotărârea Curții EDO din 13 octombrie 2005, Bracci împotriva Italiei (CE:ECHR:2005:1013JUD003682202, punctul 51).

25 În acest sens, Curtea EDO reamintește, în contextul articolului 6 din CEDO (și în contextul dreptului de a fi asistat de un avocat), că convenția este concepută astfel încât „să garanteze nu drepturi care sunt teoretice sau iluzorii, ci drepturi care sunt practice și efective”, și că numirea unui consilier nu este suficientă, în sine, pentru a asigura eficiența asistenței pe care aceasta o poate acorda unui inculpat. A se vedea de exemplu Hotărârea Curții EDO (Marea Cameră) din 27 noiembrie 2008 Salduz împotriva Turciei (CE:ECHR:2008:1127JUD003639102, punctul 51).

26 A se vedea nota de subsol 15 de mai sus.

C. Implicațiile articolului 48 alineatul (2) din cartă în prezenta cauză

74. Prin intermediul întrebării adresate, instanța de trimitere invită Curtea să examineze implicațiile pe care le are, în prezenta cauză, articolul 48 din cartă. Având în vedere că primul alineat al prevederii respective privește prezumția de nevinovăție, se pare că doar alineatul (2) este relevant. Acesta din urmă prevede că „[o]ricărei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare”.

75. Rolul cartei în interpretarea și în aplicarea unor instrumente juridice în esență procedurale, care sunt expresia și dezvoltarea propriilor sale dispoziții, ar putea da naștere unor confuzii (2). Cu toate acestea, înainte de a aborda această chestiune, prima întrebare la care trebuie să se răspundă este dacă prezenta cauză intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, ceea ce ar determina aplicabilitatea cartei (1).

1. Domeniul de aplicare al dreptului Uniunii

76. S-ar putea reaminti că „drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică a Uniunii au vocație de a fi aplicate în toate situațiile reglementate de dreptul Uniunii, însă nu în afara unor asemenea situații”²⁷.

77. Totuși, cum rămâne cu faptul că, astfel cum rezultă din analiza noastră din secțiunea anterioară, chestiunea *specifică* invocată în procedura principală, și anume posibilitatea ca un inculpat să opteze pentru încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției, nu este prevăzută *în mod expres* la articolul 6 alineatul (4) sau în vreo altă dispoziție din Directiva 2012/13? Ar însemna că cartă nu ar fi *în general* aplicabilă în scopul evaluării care a condus la această concluzie?

78. Nu credem că se poate ajunge la o astfel de concluzie. Astfel cum s-a menționat mai sus, dreptul derivat al Uniunii, și anume Directiva 2012/13, este aplicabil, în termeni generali, unei situații precum cea din procedura principală²⁸. Pur și simplu aceasta nu prevede, în urma unei analize interpretative detaliate a acestui instrument (inclusiv interpretarea noțiunilor sale în lumina cartei) o obligație specifică ce ar exclude reglementarea națională în cauză. Cu alte cuvinte, Directiva 2012/13 rămâne, cu privire la faptele din procedura principală (posibil) aplicabilă, chiar dacă evaluarea ulterioară a cauzei poate conduce (astfel cum reiese aici) la concluzia că această directivă (interpretată în lumina cartei) nu se opune dispoziției naționale specifice.

79. O soluție contrară într-un astfel de caz ar reprezenta o redeschidere a dezbaterii cu privire la o concluzie care a fost deja trasă: astfel, nici Directiva 2012/13, nici cartă nu se opun unei anumite dispoziții naționale (rezultatul); acestea nu sunt nici măcar aplicabile. Însă, pentru a ajunge la o astfel de concluzie, o serie de evaluări interpretative au trebuit efectuate, în care ambele sunt, în general, aplicate²⁹.

²⁷ Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 19).

²⁸ A se vedea punctul 29 de mai sus.

²⁹ O astfel de situație ne amintește de un instalator invitat pentru a instala în bucătărie o mașină de spălat vase. După ce a măsurat cu atenție spațiul și a inspectat noua mașină de spălat vase, instalatorul constată că tipul de mașină nu poate fi conectat la sistemul de drenaj specific al casei. Atunci, pentru că instalatorul nu a reușit să instaleze mașina în modul dorit, trebuia să se considere că nu a fost prezent niciodată și că nu avea dreptul la plată?

80. În plus, ar putea fi de asemenea util să ne reamintim că există o serie de moduri în care cartă se poate aplica unei anumite situații. Această aplicare nu se limitează doar la revizuirea (in)directă a legilor naționale și la compatibilitatea acestora cu cartă, ci se poate referi de asemenea la elemente de interpretare conformă atât a legislației naționale, cât și a legislației Uniunii în sine. În speță, pentru a efectua analiza dispoziției relevante din Directiva 2012/13 și pentru a determina domeniul său de aplicare și substanța dispozițiilor sale, trebuie luate în considerare prevederile cartei³⁰. Acesta este sensul în care cartă „se aplică”.

81. În concluzie, ori de câte ori legislația Uniunii este aplicată sau interpretată, se aplică și cartă. Aceasta este soarta unei „umbre”³¹. Prin urmare, atunci când se examinează implicațiile Directivei 2012/13 asupra situației din procedura principală, este necesar să se aplice Cartă. Această constatare generală este totuși destul de vagă în ceea ce privește chestiunea esențială, respectiv rolul îndeplinit de cartă în situații precum cea din prezenta cauză.

2. Rolul specific al cartei în prezenta cauză

82. Rolul specific al cartei în prezenta cauză poate fi examinat prin intermediul a trei scenarii posibile. Variabilele din cadrul acestora sunt elementele afectate de o dispoziție a cartei (legea Uniunii sau legislația națională) și funcția dispozițiilor cartei (etalon pentru revizuire sau pentru interpretare conformă).

83. În primul rând, cartă ar putea fi utilizată ca un etalon pentru revizuirea validității dispoziției Uniunii în cauză. Această afirmație va fi mereu valabilă: în orice domeniu asupra căruia se extinde aplicarea legislației Uniunii (norme de drept material, drept derivat), cartă va fi aplicabilă pentru a o controla³². Cu toate acestea, nu a fost invocată nelegalitatea niciunei dispoziții din Directiva 2012/13.

84. În al doilea rând, cartă trebuie să fie utilizată ca un instrument de interpretare conformă, în scopul de a identifica sensul noțiunilor nedetaliat ale dreptului Uniunii, fie pentru interpretarea acestor noțiuni în dreptul Uniunii însuși, fie pentru aceleași demersuri în ceea ce privește legislația națională de punere în aplicare.

85. În al treilea rând, atunci când statele membre pun în aplicare dreptul Uniunii în sensul articolului 51 alineatul (1) din cartă, acestea trebuie să respecte drepturile prevăzute de cartă. În acest scenariu, dispoziția specifică de drept al Uniunii servește drept „poartă de acces” pentru examinarea drepturilor prevăzute de cartă. Acest lucru este valabil indiferent dacă un instrument specific al legislației Uniunii conține sau nu o referire explicită la drepturile fundamentale. În acest mod, drepturile fundamentale se aplică, în mare măsură, transversal, adică independent de prevederea exactă de drept material a dispoziției respective a legislației Uniunii care a determinat aplicabilitatea inițială a acesteia.

86. În special, normele „de procedură” ale cartei se aplică, în general, în legătură cu dispozițiile de fond (de drept material) ale dreptului derivat al Uniunii, care, în sine, nu conțin sau conțin foarte puține dispoziții cu privire la modul în care ar trebui să fie aplicate. Curtea a precizat că, chiar dacă nu este reglementată în mod expres de dispozițiile din dreptul Uniunii care stabilesc drepturi sau obligații materiale, respectarea drepturilor procedurale, precum dreptul de a fi ascultat, este obligatorie. În special, principiul respectării dreptului la apărare se aplică atunci când statele membre acționează sau

30 A se vedea de exemplu Hotărârea din 24 aprilie 2012, Kamberaj (C-571/10, EU:C:2012:233, punctul 80).

31 Metaforă preluată de la Lenaerts, K., și Gutiérrez-Fons, J. A., „The Place of the Charter in the EU Constitutional Edifice”, în Peers, S., Hervey, T., Kenner, J., și Ward, A., *The EU Charter of Fundamental Rights: A Commentary*, C. H. Beck, Hart, Nomos, 2014, p. 1560-1593, în special la p. 1568.

32 A se vedea de exemplu Hotărârea din 8 aprilie 2014, Digital Rights Ireland și alții (C-293/12 și C-594/12, EU:C:2014:238), sau Hotărârea din 9 noiembrie 2010, Volker und Markus Schecke și Eifert (C-92/09 și C-93/09, EU:C:2010:662).

adoptă decizii care intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii, chiar dacă legislația aplicabilă a Uniunii nu prevede în mod expres formalități specifice³³. În acest mod, este probabil ca dispozițiile cartei să fie utilizate drept criterii directe pentru controlul dispozițiilor legislației naționale. Exemple notabile în acest domeniu includ legislația privind TVA-ul și procedurile fiscale naționale³⁴.

87. Ar putea fi avută în vedere o astfel de utilizare a Cartei în ceea ce privește Directiva 2012/13 și, în speță, chestiunea existenței acordului de recunoaștere a vinovăției?

88. Exceptând cazul în care aplicarea cartei se va transforma într-un adevărat „joc al umbrelor”, nu credem că astfel ar sta lucrurile. Revenind la metafora amintită deja mai sus, ideea că o dispoziție a cartei este o umbră a dreptului Uniunii se bazează pe sugestia că există o noțiune de drept material al Uniunii care să arunce în primul rând o umbră (procedurală). Cu toate acestea, este dificil să se determine ce „umbră procedurală, de punere în aplicare” ar arunca o normă de procedură care se suprapune (sau pune în aplicare) o dispoziție a cartei. Umbra nu poate proiecta o umbră proprie.

89. Astfel, în termeni fără legătură cu teoria „umbrelor”, în cazul unor drepturi procedurale care se suprapun cu o dispoziție a cartei (și pe care o dezvoltă)³⁵, cum ar fi cele prevăzute de Directiva 2012/13, cartea nu poate servi drept criteriu independent de control al dispozițiilor naționale care nu se încadrează în mod clar în domeniul de aplicare al instrumentului de drept derivat, extinzând astfel domeniul de aplicare al dreptului Uniunii.

90. A sugera contrariul ar însemna, în cazul de față, că simplul fapt că articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 menționează dreptul la apărare [și caracterul echitabil al procedurilor atunci când sunt examinate în cadrul articolului 6 alineatul (1)] ar permite ca orice element al procedurii penale naționale să fie controlat în lumina noțiunilor de drept la apărare și de proces echitabil astfel cum sunt garantate de cartă. În această abordare, poarta de acces inițială a cărei existență a făcut posibil accesul la cartă ar fi pur și simplu uitată³⁶.

91. Trebuie amintit că competența Curții în materie de aplicare a cartei în privința statelor membre are un caracter *funcțional*. Aceasta este legată de aplicabilitatea unei anumite dispoziții din dreptul derivat sau primar al Uniunii. Această competență trebuie deosebită în mod clar, în ceea ce privește punerea în aplicare a dreptului Uniunii de către statele membre, de o competență *implicită* privind drepturile fundamentale³⁷, în mod obișnuit conferită instanțelor constituționale naționale și Curții EDO.

92. Astfel, în ceea ce privește cea de a treia opțiune de aplicare a cartei descrisă mai sus, s-ar putea concluziona că, în astfel de cazuri, cartea nu poate fi utilizată pentru a extinde domeniul de aplicare și conținutul obligațiilor procedurale definite în respectiva dispoziție din dreptul derivat al Uniunii pentru a crea obligații de transpunere care, în mod evident, nu există în temeiul acestei norme speciale de drept derivat.

33 A se vedea de exemplu Hotărârea din 18 decembrie 2008, Sopropé (C-349/07, EU:C:2008:746, punctul 38), Hotărârea din 3 iulie 2014, Kamino International Logistics și Datema Hellmann Worldwide Logistics (C-129/13 și C-130/13, EU:C:2014:2041, punctul 31 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 5 noiembrie 2014, Mukarubega (C-166/13, EU:C:2014:2336, punctul 49 și jurisprudența citată).

34 Pentru exemple din jurisprudență, a se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Ispas (C-298/16, EU:C:2017:650, punctele 35-54).

35 Considerentul (41) al Directivei 2012/13 precizează că aceasta „respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute de cartă”. În special, [aceasta] urmărește promovarea dreptului la libertate, a dreptului la un proces echitabil și a drepturilor în materie de apărare. Aceasta ar trebui pusă în aplicare în mod corespunzător”. Considerentul (42) prevede că dispozițiile directivei respective „care corespund drepturilor garantate de CEDO ar trebui să fie interpretate și puse în aplicare cu respectarea drepturilor respective, astfel cum au fost interpretate în jurisprudența Curții EDO”.

36 Prin analogie, a se vedea de asemenea analiza efectuată în Concluziile avocatului general Saugmandsgaard Øe prezentate în cauza Comisia/Ungaria (Uzfruct asupra terenurilor agricole) (C-235/17, EU:C:2018:971, punctele 71 și urm., în special punctele 97 și 98). În procedura din acea cauză, Comisia solicită Curții printre altele să examineze compatibilitatea legislației naționale care derogă de la una dintre libertățile fundamentale cu articolul 17 din cartă, examinat în mod independent.

37 Pe care Curtea de Justiție a Uniunii Europene o are de fapt, dar, în conformitate cu articolul 51 alineatul (1) din cartă, numai în ceea ce privește „instituțiil[e], organel[e], oficial[e] și agențiil[e] Uniunii”.

93. Revenind la cea *de a doua* opțiune menționată anterior, interpretarea în conformitate cu cartă este, în general, obligatorie. Astfel, în opinia noastră (și, în principiu, a Comisiei), în speță este necesar să se facă trimitere la cartă pentru a stabili interpretarea corectă a noțiunilor prevăzute de Directiva 2012/13, inclusiv dreptul de a fi informat cu promptitudine cu privire la orice modificare a învinuirii în sensul articolului 6 alineatul (4) din această directivă³⁸.

94. În interpretarea articolului 6 paragraful 3 din CEDO [echivalentul articolului 48 alineatul (2) din cartă³⁹] și în special în interpretarea articolului 6 paragraful 3 litera a din CEDO (care privește dreptul de a fi informat despre acuzația împotriva sa), Curtea EDO a subliniat că trebuie acordată o atenție deosebită notificării acuzației (adică faptele de care este acuzat precum și încadrarea juridică a acestora), deoarece aceste elemente „joacă un rol crucial în procedura penală [...]”. Deși această prevedere a CEDO nu prevede nicio modalitate particulară de informare a persoanei acuzate, ea are legătură cu dreptul inculpatului de a-și pregăti apărarea în temeiul articolului 6 paragraful 3 litera b din CEDO, iar domeniul său de aplicare „trebuie în special evaluat în lumina dreptului mai general la un proces echitabil garantat de articolul 6 paragraful 1 din convenție [...]”⁴⁰. Întemeindu-se pe aceste considerații, Curtea EDO a constatat că o încălcare a CEDO a avut loc în situațiile în care o instanță de al doilea grad de jurisdicție a modificat încadrarea juridică a faptelor în cauză într-o etapă finală a procedurii, respectiv etapa în care a fost pronunțată hotărârea. Acest lucru l-a lăsat pe inculpat fără nicio posibilitate de a se apăra⁴¹.

95. În mod similar, Curtea a statuat⁴² în Hotărârea Covaci că, deși „Directiva 2012/13 nu reglementează modalitățile potrivit cărora informația privind acuzarea, prevăzută la articolul 6 din aceasta, trebuie comunicată acestei persoane [...], aceste modalități nu pot aduce atingere obiectivului prevăzut în special în cuprinsul articolului 6 din Directiva 2012/13, care constă, astfel cum reiese și din cuprinsul considerentului (27) al directivei menționate, în a permite persoanelor suspectate sau acuzate [...] să își poată pregăti apărarea și să garanteze echitatea procedurilor penale”⁴³.

96. Cu toate acestea, având în vedere o astfel de înțelegere a noțiunilor în cauză, nu s-a susținut că nu a existat o informare promptă cu privire la modificarea învinuirii și că astfel inculpatul ar fi fost lipsit de posibilitatea de a se apăra în sensul propriu al termenului. Pentru acest motiv, nu înțelegem cum situația în cauză în procedura principală ar fi afectată de considerațiile privind dreptul la apărare sau la un proces echitabil.

97. Dorim să subliniem din nou că această observație se înscrie în domeniul de aplicare al articolului 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 și nu se referă la examinarea situației în cauză în raport cu dreptul la apărare sau la un proces echitabil „în general”. Pentru ca interpretarea conformă să își păstreze caracterul de „interpretare”, aceasta nu poate modifica domeniul de aplicare al instrumentului de drept derivat în cauză. Dacă s-ar permite acest lucru, atunci interpretarea conformă ar putea eluda destul de rapid limitele articolului 51 alineatul (1) din cartă.

38 Astfel cum de fapt s-a procedat deja la punctele 68-69 de mai sus.

39 După cum rezultă din articolul 52 alineatul (3) din cartă și din explicațiile referitoare la Carta drepturilor fundamentale (2007/C 303/02), „Explicații privind articolul 48 - Prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare”.

40 Hotărârea Curții EDO din 25 ianuarie 2011, Block împotriva Ungariei (CE:ECHR:2011:0125JUD005628209, punctele 20 și 21).

41 Hotărârea Curții EDO din 25 martie 1999, Pélissier și Sassi împotriva Franței (CE:ECHR:1999:0325JUD002544494, punctele 54 și 62), și Hotărârea Curții EDO din 25 ianuarie 2011, Block împotriva Ungariei (CE:ECHR:2011:0125JUD005628209, punctul 24).

42 Cu privire la chestiunea dacă articolul 2, articolul 3 alineatul (1) litera (c) și articolul 6 alineatele (1) și (3) din Directiva 2012/13 se opun unei legislații a unui stat membru care, în cadrul unei proceduri penale, impune persoanei acuzate care nu are reședința în acest stat membru să desemneze un mandatar în vederea notificării unei ordonanțe penale care o privește, cu termenul pentru a formula o opoziție împotriva acestei ordonanțe curgând de la notificarea acesteia mandatarului menționat.

43 Hotărârea din 15 octombrie 2015, Covaci (C-216/14, EU:C:2015:686, punctele 62 și 63).

98. O astfel de aplicare directă deghizată a cartei ar putea avea următoarea formă: în primul rând, o dispoziție precum articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13 face referire la o noțiune juridică imprecisă, cum ar fi „caracterul echitabil al procedurii” sau „exercitarea efectivă a dreptului la apărare” prevăzute la articolul 6 alineatul (1). În al doilea rând, întrucât directiva în sine nu definește astfel de noțiuni, trebuie identificată o explicație a conținutului acestora, prin interpretare conformă, în dispozițiile cartei sau prin intermediul articolului 52 alineatul (3) din cartă, al CEDO și al jurisprudenței Curții EDO. În al treilea rând, domeniul de aplicare (în mod normal destul de larg) și semnificația acestor noțiuni preluate din aceste contexte este apoi readusă la nivelul dreptului derivat al Uniunii, oarecum omițând domeniul de aplicare al dispoziției specifice de drept derivat din care a fost preluată noțiunea. În al patrulea rând, normele de drept național încep să fie revizuite, în general, în ceea ce privește compatibilitatea lor cu noțiunile „caracter echitabil al procedurilor” și „dreptul la un proces echitabil”, astfel încât aceste noțiuni să se desprindă de domeniul de aplicare efectiv al instrumentului dreptului derivat în cauză.

99. Din aceleași motive prezentate mai sus cu privire la cea de a treia opțiune⁴⁴, se poate repeta doar faptul că nu astfel ar trebui să ne raportăm la cartă într-un context ca cel în speță. Dacă aceasta ar fi situația, interpretarea conformă ar deveni rapid un control direct deghizat, dreptul derivat al Uniunii neavând rolul de limită funcțională a competenței Curții în materia drepturilor fundamentale, ci mai degrabă de poartă de acces inefficient deghizată pentru dobândirea unei competențe implicite în materie de control al drepturilor fundamentale în raport cu legislația oricărui stat membru.

100. Având în vedere aceste considerații, concluzia noastră este că articolul 48 alineatul (2) din cartă, fie coroborat cu articolul 6 alineatul (4) din Directiva 2012/13, fie privit în mod independent, nu modifică rezultatul deja atins: dreptul Uniunii nu se opune unor dispoziții de procedură precum cele în discuție în procedura principală, care permit persoanei acuzate să solicite încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției după începerea procesului numai în cazul în care intervine o modificare a învinuirii care privește aspecte factuale, iar nu și atunci când modificarea este de natură juridică.

V. Concluzie

101. În lumina analizei de mai sus, propunem Curții să răspundă după cum urmează la întrebarea adresată de Tribunale di Brindisi (Tribunalul din Brindisi, Italia):

„Directiva 2012/13/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2012 privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale și articolul 48 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene nu se opun unor dispoziții de procedură precum cele în discuție în procedura principală, care permit persoanei acuzate să solicite încheierea unui acord de recunoaștere a vinovăției după începerea procesului numai în cazul în care intervine o modificare a învinuirii care privește aspecte factuale, iar nu și atunci când modificarea este de natură juridică.”

⁴⁴ Punctele 88-90 de mai sus.